

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Волинський національний університет імені Лесі Українки
Медичний факультет
Кафедра фармації та фармакології

СИЛАБУС
вибіркового освітнього компонента
РЕСУРСОЗНАВСТВО ЛІКАРСЬКИХ РОСЛИН
підготовки Магістра

Луцьк – 2026

Силабус освітнього компонента «Ресурсознавство лікарських рослин» підготовки магістра, галузі знань 22 – Охорона здоров'я, спеціальності 226 – Фармація, промислова фармація, форма навчання – денна, за навчальним планом, затвердженим 2023 р.

Розробник: Тернова О.М., кандидат фармацевтичних наук, доцент кафедри фармації та фармакології

Погоджено

Гарант освітньо-професійної програми: д.фарм.н., проф. **Федоровська М.І.**

Силабус вибіркового освітнього компонента затверджено на засіданні кафедри фармації та фармакології

Протокол № 6 від 02 лютого 2026 р.

Завідувач кафедри: д.фарм.н., проф. **Федоровська М.І.**

I. Опис освітнього компонента

Найменування Показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній рівень	Характеристика освітнього компонента
Денна форма здобуття освіти	Галузь знань: 22 – Охорона здоров'я Спеціальність: 226 - Фармація, промислова фармація Освітньо-професійна програма: Фармація освітній рівень: другий (магістерський)	Вибірковий
Кількість годин / кредитів: <i>150 / 5</i>		Рік навчання: <i>4-ий</i>
		Семестр: <i>7-ий</i>
ІНДЗ: немає		Лекції: <i>18 год</i>
		Лабораторні: <i>36 год</i>
		Самостійна робота: <i>86 год</i>
		Консультації: <i>10 год</i>
		Форма контролю: <i>залік</i>
Мова навчання		<i>українська</i>

II. Інформація про викладача

Прізвище, ім'я та по батькові: Тернова Олена Миколаївна

Науковий ступінь: кандидат фармацевтичних наук

Вчене звання:

Посада: доцент кафедри фармації та фармакології

Контактна інформація: +38 067 436 53 041, OLENA.TERNOVA@vnu.edu.ua

Дні занять: згідно розкладу

III. Опис освітнього компонента

1. Анотація курсу. Освітній компонент «Ресурсознавство лікарських рослин» належить до вибіркового ОК професійної підготовки фахівців спеціальності 226 Фармація, промислова фармація, ОПП Фармація, яка призначена для здобувачів вищої освіти денної форми навчання (5 р.н.) спрямований на формування у здобувачів вищої освіти фармацевтичного факультету теоретичних знань і практичних навичок щодо знань лікарських рослин, лікарської рослинної сировини (ЛРС), основ повного фармакогностичного аналізу; особливості збору, первинної обробки, сушіння, зберігання ЛРС; стандартизацію та сертифікацію ЛРС та препаратів рослинного походження; сприяє формуванню необхідного світогляду щодо раціонального використання природних рослинних ресурсів, їх охорони і відтворення.

Предметом вивчення освітнього компонента «Ресурсознавство лікарських рослин» є лікарські рослини, офіційна ЛРС, а також деякі продукти рослинного і тваринного походження як джерела лікарської сировини; природні ресурси, які формує ЛРС.

Пререквізити:

ВОК «Ресурсознавство лікарських рослин» базується на знаннях, отриманих здобувачами при вивченні латинської мови, фармацевтичної ботаніки, фармакогнозії, органічної, фармацевтичної хімії, фармакології;

2. Мета і завдання освітнього компонента.

Метою вивчення ВОК «Ресурсознавство лікарських рослин» є: закріплення, розширення та вдосконалення теоретичних знань, одержаних здобувачами при вивченні курсів фармацевтичної ботаніки та фармакогнозії, а також придбання, засвоєння та вдосконалення практичних навичок і умінь з ідентифікації ЛР та морфологічно близьких видів; заготівлі, сушіння та зберігання ЛРС; основ культивування ЛР та правил екологічно чистого виробництва ЛРС; виявлення заростей дикорослих ЛР та надання рекомендацій щодо раціонального природокористування та охорону ресурсів.

Основні **завдання** вибіркового освітнього компонента «Ресурсознавство лікарських рослин»:

- вивчення географічного поширення лікарських рослин;
- виявлення заростей та облік запасів, картування їх і визначення можливих обсягів заготівлі;
- вивчення основних методів формування запасів;
- розробка та здійснення заходів щодо відновлення природних ресурсів найцінніших видів;
- лікарське рослинництво, а саме виявлення, інтродукція та акліматизація лікарських рослин, їх культивування;
- селекція високопродуктивних сортів та зникаючих видів;
- вивчення основ біотехнології рослин – вирощування ізольованих рослинних клітин і тканин для виділення біологічно активних речовин.

2. Soft skills.

1. Критичне мислення: аналіз та оцінка ресурсів лікарських рослин, принципів раціональної заготівлі, впливу екологічних чинників на якість сировини; вміння робити визначення запасів (ключових ділянок та проєктивних покриттів), ареалів поширення.

2. Аналітичні навички: робота з системою комплексного ресурсознавчого дослідження та динамікою відтворення запасів.

3. Комунікативні навички: обговорення результатів практичних завдань у групі.

4. Робота з науковою інформацією: пошук, критична оцінка та систематизація наукових джерел; використання нормативних документів, фармакопей та рекомендацій.

5. Інформаційна грамотність: робота з електронними ресурсами та науковими базами; вміння критично оцінювати достовірність інформації про якість лікарських рослин та рослинної сировини.

3. Структура освітнього компоненту

Назви тем	Кількість годин					Форма контролю/ Бали
	Усього	у тому числі				
		Лекції	Лабор.	Конс.	Сам. р.	
Модуль 1. Рослинний світ та його багатства. Підготовчі роботи ресурсознавчих досліджень						
1. Рослинний світ та його багатства. Основні поняття та зміст ресурсознавчих досліджень.	17	2	4	1	10	$T(5)+УО(5)+$ $ВЛР (5) / 3$ $= 5$
2. Типи рослинних угруповань, їх екологічна характеристика. Види ЛР різних рослинних угруповань. Рослинні асоціації, їх значення в пошуку корисних рослин. Фітоценотична характеристика рослин.	19	2	4	1	12	$T(5)+УО(5)+$ $ВЛР (5) / 3$ $= 5$
3. Правила раціонального збирання і зберігання ЛРС. Раціональне використання і охорона природних ресурсів ЛР. Лікарські рослини Зеленої та Червоної книг України, Червоного списку Міжнародного союзу охорони природи. Роль заповідних територій у збереженні генофонду ЛР.	19	2	4	1	1	$T(5)+УО(5)+$ $ВЛР (5) / 3$ $= 5$
4. Вимоги до якості ЛРС. Особливості стандартизації та сертифікації ЛРС і фітопрепаратів. Використання лікарських рослин у науковій, традиційній та	17	2	4	1	10	$T(5)+УО(5)+$ $ВЛР (5) / 3$ $= 5$

нетрадиційній медицині.						
5. Поняття картографічного матеріалу. Картування місць зростання та заростей окремих видів ЛР. Календарний план ресурсознавчого дослідження.	17	4	4	1	8	$T(5)+УО(5)+$ $ВЛР(5)/3$ $=5$
6. Методи ресурсознавчих досліджень: метод облікових ділянок, метод модельних екземплярів, метод проєктивного покриття, метод ключових ділянок.	17	2	4	1	10	$T(5)+УО(5)+$ $ВЛР(5)/3$ $=5$
7. Методи визначення урожайності лікарських рослин. Поняття величини експлуатаційного запасу.	19	2	4	1	12	$T(5)+УО(5)+$ $ВЛР(5)/3$ $=5$
8. Належна практика культивування і заготівлі лікарських рослин (ГАСР). Перспективи використання культури клітин та тканин ЛР як ресурсів ЛРС. Інтродукція та введення в культуру лікарських рослин	20	2	4	2	12	$T(5)+УО(5)+$ $ВЛР(5)/3$ $=5$
Контрольна робота	5	-	4	1		$T(5) + УО(5) / 2 = 5$
Усього годин/Балів	150	18	36	10	86	5 балів / 200 балів

*Форма контролю: Т – тести, ВЛР -виконання лабораторної роботи, УВ – усна відповідь.

Завдання для самостійної роботи

№ за/п	Тема	Питання до самостійної роботи	К-сть годин
1	Рослинний світ та його багатства. Основні поняття та зміст ресурсознавчих досліджень	Рослинний світ та його багатства. Вплив фази розвитку рослин і факторів навколишнього середовища на утворення та динаміку накопичення діючих речовин	8
2	Типи рослинних угруповань,	Типи рослинних угруповань, їх екологічна	8

	їх екологічна характеристика. Види ЛР різних рослинних угруповувань. Рослинні асоціації, їх значення в пошуку корисних рослин. Фітоценотична характеристика рослин	характеристика. Види ЛР різних рослинних угруповувань (лісу, лук, боліт тощо). Рослинні асоціації /угруповування/ до складу яких входять лікарські рослини, їх значення в пошуку корисних рослин.	
3	Правила раціонального збирання і зберігання ЛРС. Раціональне використання і охорона природних ресурсів ЛР Лікарські рослини Зеленої та Червоної книг України, Червоного списку Міжнародного союзу охорони природи. Роль заповідних територій у збереженні генофонду ЛР	Державний кадастр рослинного світу. Рослини Зеленої та Червоної книг України, Червоного списку Міжнародного союзу охорони природи. Роль заповідних територій у збереженні генофонду ЛР.	18
4	Вимоги до якості ЛРС. Особливості стандартизації та сертифікації ЛРС і фіто-препаратів. Використання лікарських рослин у науковій, традиційній та нетрадиційній медицині	Вимоги до якості особливості стандартизації та сертифікації і фітопрепаратів. Використання лікарських рослин у науковій, традиційній та нетрадиційній медицині.	8
5	Поняття картографічного матеріалу. Картування місць зростання та заростей окремих видів ЛР. Календарний план ресурсознавчого дослідження	Вивчення картографічного матеріалу. Картування місць зростання та заростей окремих видів ЛР. Підготовка календарного плану ресурсознавчого дослідження.	8
6	Методи ресурсознавчих досліджень: метод облікових ділянок, метод модельних екземплярів, метод проєктивного покриття, метод ключових ділянок	Характеристика методів: облікових ділянок, метод модельних екземплярів, метод проєктивного покриття, метод ключових ділянок.	8
7	Методи визначення урожайності лікарських рослин. Поняття величини експлуатаційного запасу	Узагальнення матеріалів обліку ресурсів ЛР. Оформлення картографічних матеріалів.	8
8	Належна практика культивування і заготівлі лікарських рослин (ГАСР). Перспективи використання культури клітин та тканин ЛР як ресурсів ЛРС. Інтродукція та введення в культуру лікарських рослин	Культивування ЛР, контроль за біосинтезом БАР. Проблеми та використання культури ізольованих органів, тканин і клітин рослин, методів біотехнології для одержання необхідних обсягів ЛРС для потреб фармацевтичної промисловості.	10

9	Підготовка нормативно аналітичних документів та звітів	Структура та вимоги до нормативно аналітичних документів і звітів. Критерії оцінки якості та безпечності. Використання наукових, нормативних та довідкових джерел.	6
10	Підготовка до контролю та підсумкових тестів	Узагальнення ключових понять і програмних результатів навчання курсу. Систематизація теоретичних знань і практичних навичок. Аналіз типових завдань та прикладів практичного застосування ресурсознавчих досліджень.	4
Всього			86

IV. Політика оцінювання

Політика науково-педагогічного працівника щодо здобувача освіти полягає в послідовному та цілеспрямованому здійсненні навчального процесу на засадах прозорості, доступності, наукової обґрунтованості, методичної доцільності та відповідальності учасників освітнього процесу.

Всі учасники освітнього процесу повинні дотримуватись вимог чинного законодавства України, Статуту і Правил внутрішнього розпорядку ВНУ імені Лесі Українки, загальноприйнятих моральних принципів, правил поведінки та корпоративної культури; підтримувати атмосферу доброзичливості, порядності та толерантності.

Вивчення освітнього компонента передбачає постійну роботу здобувачів освіти на кожному занятті. Середовище під час проведення занять є творчим, дружнім, відкритим для конструктивної критики та дискусії. Здобувачі освіти не повинні спізнюватися на заняття, дотримуватися правил техніки безпеки, мати засоби індивідуального захисту та спецодяг.

Оцінювання здобувачів освіти здійснюється відповідно до [Положення](#) про поточне та підсумкове оцінювання знань здобувачів вищої освіти галузі знань 22 Охорона здоров'я Волинського національного університету імені Лесі Українки.

В освітньому процесі застосовується дві шкали оцінювання: багатобальна (200-бальна) шкала та 4-бальна шкала. Результати конвертуються із однієї шкали в іншу.

Оцінювання поточної успішності здійснюється на кожному занятті за 4-бальною шкалою (5 – «відмінно», 4 – «добре», 3 – «задовільно», 2 – «незадовільно»).

– 5 («відмінно») – здобувач бездоганно засвоїв теоретичний матеріал теми заняття, демонструє глибокі і всебічні знання відповідної теми, основні положення наукових джерел, логічно мислить і формує відповідь, вільно використовує набуті теоретичні знання при аналізі практичного матеріалу, висловлює своє ставлення до тих чи інших проблем, демонструє високий рівень засвоєння практичних навичок;

– 4 («добре») – здобувач добре засвоїв теоретичний матеріал заняття, володіє основними аспектами з джерел, аргументовано викладає його; володіє практичними навичками, висловлює свої міркування з приводу тих чи інших проблем, але припускається певних неточностей і похибок у логіці викладу теоретичного змісту або при виконанні практичних навичок;

– 3 («задовільно») – здобувач в основному опанував теоретичними знаннями навчальної теми, орієнтується в рекомендованих джерелах, але непереконливо відповідає, плутає поняття, додаткові питання викликають у здобувача невпевненість або відсутність стабільних знань; відповідаючи на запитання практичного характеру, виявляє неточності у знаннях, не вміє оцінювати факти та явища, припускається помилок при виконанні практичних навичок;

– 2 («незадовільно») – здобувач не опанував навчальний матеріал теми, не знає наукових фактів, визначень, майже не орієнтується в джерелах, відсутнє наукове

мислення, практичні навички не сформовані.

Також здобувачі вищої освіти мають право на зарахування певної кількості балів, відповідно до [Положення](#) про визнання результатів навчання, отриманих у формальній, неформальній та/або інформальній освіті у Волинському національному університеті імені Лесі Українки

У разі переходу на дистанційну форму навчання викладання освітнього компоненту відбувається відповідно до [Положення](#) про дистанційне навчання та додаткових розпоряджень ректорату.

Політика щодо академічної доброчесності. Політика академічної доброчесності регламентується чинними законодавчими актами України та внутрішніми документами університету: [Кодексом](#) академічної доброчесності ВНУ ім. Лесі Українки та [Положення](#) про систему запобігання та виявлення академічного плагіату в науковій та навчальній діяльності здобувачів вищої освіти, докторантів, науково-педагогічних і наукових працівників ВНУ імені Лесі Українки які встановлюють загальні засади, цінності, принципи, настанови та правила етичної поведінки осіб, які навчаються в Університеті, якими вони повинні керуватися у своїй діяльності, а також забезпечують дотримання принципу нетерпимості до порушень академічної доброчесності та етики академічних взаємовідносин.

Політика щодо дедлайнів та перескладання: відвідування занять є обов'язковим компонентом процесу здобування освіти. У разі пропуску заняття здобувач освіти зобов'язаний його відпрацювати у повному обсязі за графіком відпрацювання згідно з Положенням про поточне та підсумкове оцінювання знань здобувачів освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки

У разі порушення дедлайнів виконання завдань, без поважних причин, робота може оцінюватися на нижчу оцінку (75% від можливої максимальної кількості балів за вид діяльності).

V. ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ

Організація та порядок проведення підсумкового контролю відбувається у відповідності до [Положення](#) про поточне та підсумкове оцінювання знань здобувачів вищої освіти галузі знань 22 Охорона здоров'я Волинського національного університету імені Лесі Українки. Терміни проведення підсумкового контролю, а також терміни ліквідації академічної заборгованості визначаються розкладом екзаменаційної сесії.

У відомості, індивідуальному навчальному плані (заліковій книжці) здобувача освіти записується підсумкова кількість балів підсумкового контролю.

Повторне складання підсумкового контролю допускається не більше як два рази: один раз – викладачеві, другий – комісії, яку створює декан факультету.

Перелік питань, що виносяться на залік

1. Мета та завдання ресурсознавства лікарських рослин, зв'язок її з ботанікою, геоботанікою, фітоценологією, фармакогнозією та іншими науками.
2. Основні поняття ресурсознавства лікарських рослин.
3. Загальна характеристика корисних дикорослих рослин.
4. Сучасне значення рослин в житті людини та в народній медицині.
5. Рослинні асоціації, в склад яких входять лікарські рослини.
6. Лікарські рослини луків та степів.
7. Лікарські рослини боліт, прісноводних рік та водоймищ України.
8. Лікарські рослини лісів України.
9. Лікарські рослини бур'янових угруповань України.
10. Етапи ресурсних досліджень. Мета та завдання підготовчого та

експериментального етапів ресурсних досліджень.

11. Типи картографічних та інших матеріалів, що використовуються при вивченні рослинності району обстеження і картування заростей і запасів ЛРС.

12. Визначення урожайності і експлуатаційних запасів дикорослих лікарських рослин.

13. Визначення урожайності і експлуатаційних запасів дикорослих лікарських рослин методом закладання облікових ділянок.

14. Визначення урожайності і експлуатаційних запасів дикорослих лікарських рослин методом закладання проєктивного покриття.

15. Визначення урожайності і експлуатаційних запасів дикорослих лікарських рослин методом модельних екземплярів.

16. Визначення площі зарості (промислового масиву).

17. Що таке конкретні зарості і ключові ділянки. Визначення величини експлуатаційного запасу ЛРС на конкретних заростях.

18. Терміни природнього відтворення ЛРС. Обіг заготівлі ЛРС. Визначення величини обсягу можливих щорічних заготівель ЛРС.

19. Елементи географії рослин: поняття про ареал, формування ареалів, типи, розміри, ареалів.

20. Елементи екології рослин і основні умови існування організмів, екологічні фактори та їх вплив на рослини.

21. Волога як екологічний фактор, рослини гігро-, гідро-, мезо-, ксеро-, склерофіти та сукуленти.

22. Тепло як екологічний фактор, спеко- і морозостійкість, світловий режим, світлолюбиві, тінелюбиві і тіневитривалі рослини.

23. Рослинність Волині. Навести приклади. Охарактеризувати основні ґрунтово-кліматичні умови.

24. Вплив складу ґрунту, освітлення та інших факторів на нагромадження БАР і вибір на цій основі оптимальних місць заготівлі ЛРС.

25. Правила раціонального збирання і зберігання ЛРС.

26. Пакування ЛРС. Види упаковки (тканинні і паперові мішки, тюки, паки, дерев'яні і фанерні ящики, жерстяні банки).

27. Особливості маркірування та транспортування ЛРС.

28. Вплив умов сушіння на склад БАР і якості ЛРС.

29. Вимоги до якості ЛРС. Сертифікація продукції.

30. Використання природних рослинних ресурсів Охорона рослинного світу. 35. Збереження біорізноманіття на території Волинської області.

31. Заповідна справа України.

32. Лікарські рослини, запаси яких обмежені і їх збирання здійснюється за дозволом державних органів охорони природи.

33. Отруйна та сильнодіюча сировина. Особливості заготівельного процесу.

34. Рослини Червоної та Зеленої книг України. Особливості ресурсознавчих досліджень.

35. Мережа спеціалізованих господарств України з вирощування і заготівлі лікарської сировини.

36. Стандартизація лікарської рослинної сировини.

37. Мінливість хімічного складу лікарських пов'язаний з фазами розвитку і факторами зовнішнього середовища.

38. Інтродукція рослин. Можливості розробки нових ЛЗ з врахуванням вимог культивування.

39. Селекція. Покращення генофонду ЛРС.

40. Вимоги до лікарської рослинної сировини відповідно діючої ДФУ.

VI. Шкала оцінювання

Оцінка в балах	Лінгвістична оцінка
170–200	Зараховано
150–169	
140–149	
130–139	
120–129	
0–119	Незараховано (необхідне перескладання)

VII. Рекомендована література та інтернет-ресурси

1. Фармакогнозія: базовий підруч. для студ. вищ. фармац. навч. закл. (фармац. ф-тів) IV рівня акредитації / В. С. Кисличенко, І. О. Журавель, С. М. Марчишин та ін.; за ред. В. С. Кисличенко. Харків: НФаУ: Золоті сторінки, 2015. 736 с.
2. Фармакогнозія та ресурсознавство лікарських рослин : навч. посіб. для самостійної роботи здобувачів вищої освіти на базі тестів ліцензійного інтегрованого іспиту «Крок 2. Фармація» / О. М. Кошовий [та ін.] ; за заг. ред. О. М. Кошового. Х. : НФаУ, 2020. 124 с.
3. Фармацевтичне ресурсознавство з основами інтродукції рослин: навч. посіб. для провізорів-інтернів вищ. мед. та фармац. навч. закл. III–IV рівнів акредитації / О. В. Мазулін, О. Ю. Коновалова, Г. П. Смойловська [та ін.]. Вид. 3-тє, доопрац. і доп. Запоріжжя : ЗДМУ, 2016. 208 с.

Законодавчі акти України щодо лікарської рослинної сировини:

1. Закон України «Про лікарські засоби» // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-20#Text>
2. Закон України «Про рослинний світ» // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/591-14#Text>
3. Державна Фармакопея України : в 3 т. / Державне підприємство «Український науковий фармакопейний центр якості лікарських засобів». 2-е вид. Харків: Державне підприємство «Український науковий фармакопейний центр якості лікарських засобів», 2014. Т. 3. 750 с.
4. Державна Фармакопея України. Доповнення 2 / ДП «Український науковий фармакопейний центр якості лікарських засобів». 2-ге вид. Харків : ДП «Український науковий фармакопейний центр якості лікарських засобів», 2018. 336 с.
5. Державна Фармакопея України. Доповнення 4 / ДП «Український науковий фармакопейний центр якості лікарських засобів». 2-ге вид. Харків : ДП «Український науковий фармакопейний центр якості лікарських засобів», 2020. 600 с.

Інформаційні ресурси

1. Сайт Волинського національного університету ім. Лесі Українки <http://194.44.187.60/moodle/login/index.php>
2. Міністерство охорони здоров'я України www.moz.gov.ua
3. Державний експертний центр МОЗ України www.pharma-center.kiev.ua
4. Спеціалізоване медичне інтернет-видання для лікарів, провізорів, фармацевтів, студентів медичних та фармацевтичних вузів www.morion.ua
5. Всесвітня організація охорони здоров'я www.who.int
6. Фармацевтична енциклопедія www.pharmencyclopedia.com.ua
7. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського www.nbu.gov.ua
8. Бібліографічні бази даних Національної медичної бібліотеки (США) та Національного інституту здоров'я (США) www.pubmed.ncbi.nlm.nih.gov